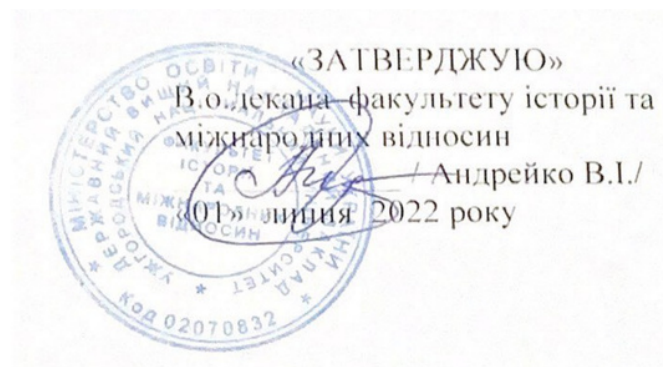

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальність	073 Менеджмент
Освітня програма	Менеджмент
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія організації» для здобувачів вищої освіти галузі знань **07 Управління та адміністрування** спеціальності **073 Менеджмент** освітньої програми **Менеджмент**.

Розробник:

Федурця В.П. - к.е.н., доц., доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту

Зеліч В.В. - к.е.н., доц., доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту

Протокол № 12 від 30 червня 2022 р.

Завідувачка кафедри О.М.Дюгованець

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

Протокол № 9 від 01 липня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії С.А.Мишко

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	3-ий	4-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 3 аудиторних – 60 годин самостійної роботи студента – 60 години	5-ий	7-ий
	Лекції:	
	36	10
	Практичні (семінарські):	
	24	4
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усне та письмове опитування	Самостійна робота:	
	60	106

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення навчальної дисципліни «Теорія організації» – формування системного управлінського мислення, знань концептуальних основ щодо створення, функціонування й еволюції організації в умовах ринку.

Основні завдання навчальної дисципліни: формувати у студентів систему знань щодо теорії та практики функціонування організацій; основних організаційних теорій; засвоєння основних методичних підходів аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища організацій; набуття вмінь побудови організаційних структур організацій різних типів; набуття навичок трансформації, створення іміджу й культури організацій.

Відповідно до мети освітньої програми, вивчення даної дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти **таких компетентностей**:

загальних:

- ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК6. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК10. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК12. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК13. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

спеціальних:

- СК1. Здатність визначати та описувати характеристики організації.
- СК2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.
- СК6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.
- СК9. Здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань.
- СК15. Здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Теорія організації» є опанування таких освітніх компонент (навчальних дисциплін) освітньої програми:

- Шифр ОКЗ 1.1. «Філософія»
- Шифр ОКЗ 1.5. «Вища математика»
- Шифр ОКЗ 1.11. «Макроекономіка»
- Шифр ОКЗ 1.12. «Мікроекономіка»
- Шифр ОКП 1.16. «Аналіз господарської діяльності підприємств»
- Шифр ОКП 1.17. «Основи менеджменту»
- Шифр ОКП 1.18. «Методи менеджменту і адміністрування»

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни «Теорія організації» передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти програмних результатів навчання (ПРН) відповідно до стандарту вищої освіти зі спеціальності 073 «Менеджмент» та освітньо-професійної програми «**Менеджмент**»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
-------------------------------	----------

Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.	ПРН3
Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.	ПРН4
Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації.	ПРН5
Виявляти навички організаційного проектування.	ПРН7
Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.	ПРН8
Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.	ПРН11
Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.	ПРН12

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Теорія організації»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знати сутність, принципи, закони, етапи розвитку організації. Знати еволюцію концепцій організації, основних організаційних теорій та моделей. Розуміти сутність та зміст організаційної діяльності, принципів та методів управління.	ПРН3
Знати фактори зовнішнього та внутрішнього середовища організації, їх взаємозв'язок, застосовувати основні методи дослідження їх впливу на ефективність функціонування організації.	ПРН4
Знати систему і технології управління організацією, в т.ч. її функціональними сферами діяльності.	ПРН5
Знати концептуальні терміни організаційного проектування, методології, технології та основні методологічні принципи проектування організаційних форм управління, підходи до оцінки ефективності організаційних форм управління.	ПРН7
Розуміти роль управлінської інформації як чинника забезпечення ефективності діяльності організації. Знати схему функціонування сучасних інформаційних систем організації та вміти застосовувати сучасні інформаційні технології.	ПРН11
Знати методологію оцінки ефективності діяльності організації в соціальному та економічному аспектах.	ПРН12

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

5.1. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни «Теорія організації» є: складання заліку; письмове тестування; підготовка індивідуальних наукових робіт, доповідей по відповідних питаннях; презентація результатів виконаної індивідуальної роботи студента; розв'язування практичних ситуаційних завдань тощо.

5.2. Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Формами контролю результатів знань здобувачів вищої освіти є модульний контроль, який складається із поточного контролю і модульного контрольного оцінювання, а також підсумковий семестровий контроль (залік).

У відповідності до навчального плану, на вивчення дисципліни «Теорія організації» відведено 5 кредитів, що передбачає проведення двох модульних контролів.

Кожен модульний контроль складається з поточного контролю (ПК) та модульного контрольного оцінювання (МКО).

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять (включає, в тому числі, перевірку якості підготовки завдань, які винесені на самостійне вивчення та виконання) і має на меті перевірку рівня підготовленості студента. Формами проведення поточного контролю з дисципліни є: виступи на семінарських заняттях; експрес опитування; поточне тестування; розв'язок ситуаційних задач; підготовка рефератів; підготовка презентації за темою; складання глосарію за темою; конспект на тему; анотація додатково вивченої літератури; підсумкове контрольне опитування за кожною темою.

Модульне контрольне оцінювання – процедура визначення рівня засвоєння студентом навчального матеріалу відповідної дисципліни. МКО з дисципліни «Теорія організації» проводиться у письмовій формі шляхом виконання контрольних робіт. Форма контрольних робіт: тести і завдання.

До модульного контрольного оцінювання допускаються всі студенти.

Виконання контрольної роботи здійснюється студентом індивідуально. Студент може звернутися до викладача за поясненням змісту контрольного завдання.

Під час проведення модульної контрольної роботи дозволяється користуватися довідковими матеріалами, які визначені кафедрою. Студентам забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією та користуватися недозволеними матеріалами.

При порушенні студентом установлених правил проходження модульного контрольного оцінювання, викладач відсторонює його від виконання роботи, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів.

Результати перевірки письмових контрольних робіт доводяться до відома студентів не пізніше, ніж через три робочі дні після їх виконання. Студент, який не погоджується з оцінкою, має право звернутися до викладача і отримати ґрунтовне пояснення. У випадку незгоди з рішенням викладача, студент має право звернутися з письмовою апеляцією до завідувача кафедри не пізніше, ніж на наступний робочий день після оголошення результатів. Викладач і завідувач кафедри у присутності декана факультету та студента протягом трьох днів повинні розглянути апеляцію і прийняти остаточне рішення. У результаті апеляції оцінка студента не може бути знижена.

Модульні контролі оцінюються максимально в 100 балів: 50 балів за поточну успішність, 50 балів за результат виконання модульної контрольної роботи. На виконання письмового компонента модульного контролю відводяться дві академічні години.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	Індивідуальна робота	50	100
8	8	8	8	8	10		

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
T6	T7	T8	T9	T10	Індивідуальна робота	50	100
8	8	8	8	8	10		

T6, T7 ... – теми

Студент, який із поважної причини не з'явився на модульний контроль, за дозволом декана може скласти його у визначений деканатом термін.

Студент, який за результатами модульного контролю отримав оцінку «F» (0-34 бали), повинен перескласти цей модуль до проведення підсумкового (семестрового) контролю, згідно із затвердженим деканатом графіком або під час чергування викладачів на кафедрі. Без такого покращання він до підсумкового контролю не допускається.

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни визначається як середня арифметична сума балів, отриманих у результаті модульних контролів, та виставляється за 100-бальною шкалою,

шкалою ЄКТС та національною шкалою. Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС здійснюється в порядку, зазначеному в таблиці нижче.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання. Завданням підсумкового контролю є перевірка глибини засвоєння студентом програмного матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність творчого використання набутих знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту дисципліни тощо. Підсумковий контроль з дисципліни «Теорія організації» проводиться у формі усного заліку.

До підсумкового контролю (заліку) з навчальної дисципліни не допускаються студенти, які не виконали умов договору про навчання та усіх видів обов'язкових робіт (семінарських, практичних, рефератів тощо), передбачених робочою програмою, а також за результатами модульного контролю набрали менше 35 балів.

Якщо рейтингова оцінка за модульним контролем становить не менше 60 балів, то за згодою студента вона може бути зарахована як підсумкова семестрова оцінка з навчальної дисципліни. У протилежному випадку, або за бажанням підвищити рейтинг, студент складає залік.

Студенти, які під час підсумкового контролю отримали оцінку «незадовільно», мають право на два перескладання: перший раз – викладачу, другий раз (у разі незадовільної оцінки при першому перескладанні) – комісії. Комісія створюється завідувачем кафедри. До складу комісії обов'язково входять лектор та завідувач кафедри. Підсумкова оцінка, виставлена комісією, є остаточною.

При порушенні студентом дисципліни під час проведення підсумкового контролю екзаменатор відсторонює його від складання заліку та виставляє йому оцінку «незадовільно».

Підсумкова оцінка виставляється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою. Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС здійснюється в порядку, зазначеному в таблиці нижче.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС

Сума балів	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано
0-34	F	

5.3. Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка знань, умінь і практичних навичок студента з навчальної дисципліни «Теорія організації» здійснюється за кредитно-модульною системою.

Модульне оцінювання включає оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни (див. таблицю).

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	модуль 1	модуль 2
---------------------------------------	----------	----------

	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Семінарські заняття	5	40	5	40
Есе	1	10	—	—
Реферат	—	—	1	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Поточне оцінювання включає в себе перевірку рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи на занятті (теоретичний компонент оцінки, який складається з сумарних результатів проведених викладачем опитувань студентів і контрольних робіт) та індивідуальної роботи студента (практичний компонент – реферат, есе, складання термінологічного словника тощо). Теоретична компонента оцінюється в **40 балів**, а практична – **10**.

Оцінювання активності під час аудиторних занять здійснюється у межах **40 балів** у кожному модулі:

- **31-40 балів** – відвідано не менше 90% семінарських занять та отримано оцінки «добре», «відмінно»;
- **21-30 балів** – відвідано не менше 75% семінарських занять та отримано оцінки «добре», «відмінно»;
- **11-20 балів** – відвідано не менше 60% семінарських занять та отримано оцінки «задовільно», «добре», «відмінно»;
- **1-10 балів** – відвідано не менше 50% семінарських занять та отримано оцінки «задовільно», «добре».

Оцінка за будь-який вид індивідуальної роботи (підготовка рефератів, есе, доповідей, поглиблене опрацювання першоджерел і наукових статей, виконання індивідуальних контрольних, практичних і ситуаційних завдань), встановлюється в межах **10 балів** та включає в себе наступні складові: 1) актуальність тематики обраної теми, 2) впевнений захист, 3) виконання згідно встановлених вимог.

Контрольна робота за кожним змістовим модулем включає в себе виконання завдань репродуктивного (відтворення вивченого) характеру у формі тестів та реконструктивного (застосування знань і вмінь у змінених ситуаціях) характеру у формі відповіді на запитання.

Виконання модульної контрольної роботи оцінюється в діапазоні від 0 до 50 балів. При цьому виконання різних типів завдань оцінюється так:

- виконання репродуктивного завдання – від 0 до 10 балів;
- виконання кожного реконструктивного завдання – від 0 до 10 балів.

Контрольні роботи за обома модулями з дисципліни «Теорія організації» містять по 5 тестових завдань та по чотири питання.

За кожен правильну відповідь на 1 тестове завдання виставляється 2 бали, за неправильну відповідь – 0 балів.

При оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність відповідей на запитання, кожне з яких оцінюється у 10 балів (див. таблицю).

Критерії оцінювання виконання реконструктивних завдань студентами

Оцінка	Критерій
10 балів	Студент дає правильну вичерпну відповідь на поставлене запитання, при цьому показує високі знання понятійного апарату і літературних джерел, вміє аргументувати свої думки та ставлення до відповідної категорії
8 балів	Студент в цілому відповів на поставлене запитання, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав недостатні знання літературних джерел.
4 бали	Студент дає правильну відповідь на запитання, але показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
0 балів	Студент дає неправильну відповідь на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.

Неявка на модульну контрольну роботу – 0 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий контроль (залік) з дисципліни «Теорія організації» включає 5 тестових завдань та 4 питання з курсу дисципліни.

Правильні відповіді на тестові завдання оцінюються в 4 бали, неправильні – 0 балів.

Повна відповідь на кожне питання оцінюється в 20 балів.

Загальні критерії підсумкового оцінювання приведені в таблиці.

Оцінка	Критерій
A	здобувачі вищої освіти повністю оволоділи програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, можуть дати відповіді на всі питання курсу, опанували рекомендовану літературу
B	здобувачі вищої освіти оволоділи програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, проте у відповідях допустили неточності
C	здобувачі вищої освіти в основному оволоділи програмою навчальної дисципліни на продуктивному рівні, проте у відповідях допускають несуттєві помилки
D	здобувачі вищої освіти показали задовільні результати оволодіння навчальною програмою дисципліни на репродуктивному рівні й при відповідях допускають помилки
E	здобувачі вищої освіти виявили мінімально достатній рівень знань з дисципліни, необхідний для продовження навчання, вивчили основні терміни курсу та орієнтуються в матеріалі базового підручника
FX	здобувачі вищої освіти не виявили достатнього рівня знань з дисципліни, необхідного для продовження навчання, вивчили не всі основні терміни курсу та слабо орієнтуються в матеріалі базового підручника (оцінка передбачає виконання додаткових індивідуальних завдань для підвищення рівня знань та повторне складання підсумкового контролю)
F	здобувачі вищої освіти не виявили мінімально достатнього рівня знань з дисципліни, необхідного для продовження навчання, не вивчили основних термінів курсу та не орієнтуються в матеріалі базового підручника (оцінка передбачає проходження повторного курсу навчальної дисципліни зі складанням підсумкового контролю)

5.4. Особливості використання засобів діагностики та контролю за умов дистанційного навчання

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням корпоративної мережі Google Meet названі засоби, методи і форми визначаються за домовленістю зі студентським колективом і, в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відео-конференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів.

Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і семінарських занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до гугл-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Концептуальні та методологічні засади теорії організації

Тема 1. Предмет, методологія, завдання теорії організації

Теорія організації як наука та її місце в системі наукових знань.
Еволюція теорії організації.
Основоположні ідеї теорії організації.
Сучасна теорія організації.
Сучасна організаційна парадигма.
Моделі організації

Тема 2. Загальна характеристика організації

Організація як універсальна категорія: основні підходи.
Генезис організації.
Властивості організації.
Принципи організації.
Система законів організації.

Тема 3. Організація як система

Поняття організаційної системи.
Організація як відкрита система.
Життєвий цикл організації.
Соціальна організація.
Внутрішнє середовище організаційної системи.
Підсистеми організації.
Зовнішнє середовище організаційної системи.
Класифікація організацій.
Еволюція соціальних організацій.

Тема 4. Організація як процес

Статика та динаміка організаційних систем.
Динамічна організація
Принципи статичного та динамічного стану організації
Порівняльний аналіз принципів дії динамічних і статичних організацій
Організація як система процесів.

Тема 5. Теоретичні засади організації як об'єкта управління

Організація і управління.
Система управління організацією.
Технології управління організацією: теоретичні засади.

МОДУЛЬ 2

Методичні аспекти створення та функціонування ефективної організації

Тема 6. Організаційне проектування.

Сутність організаційного проектування.
Універсальні погляди на проект організації.
Етапи організаційного проектування.
Методи проектування організації.
Чинники проектування організації.

Тема 7. Структура організації як чинник забезпечення її ефективності

Поняття структури організації та принципи її побудови.

Формальна та неформальна організаційна структура.
Елементи структури та зв'язки в організації.
Концепції організаційних структур.
Підходи до формування організаційної структури.
Характеристики організаційної структури.

Тема 8. Організаційна культура

Поняття, структурні елементи і властивості організаційної культури.
Функції організаційної культури.
Класифікація організаційної культури.
Система методів підтримки культури організації.
Зміна організаційної культури.

Тема 9. Інформаційно-аналітичні технології в організації

Інформація в організації як чинник забезпечення її ефективності.
Управлінська інформація.
Технології інформаційної діяльності в організації.
Інформаційна система організації.
Сучасні інформаційні технології організаційної.

Тема 10. Ефективність діяльності організації

Поняття ефективності діяльності організації.
Чинники ефективності організації.
Критерії організаційної ефективності та види ефектів.
Оцінка ефективності діяльності організації.
Оцінка ефективності організаційних систем.

Назви модулів і тем	Кількість годин							
	Форма навчання:							
	денна				заочна			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
лекції		Семінарські	Ссамостійна робота	лекції		Семінарські	Ссамостійна робота	
МОДУЛЬ 1								
Концептуальні та методологічні засади теорії організації								
Тема 1. Предмет, методологія, завдання теорії організації	14	4	4	6	12	1	2	11
Тема 2. Загальна характеристика організації	12	4	2	6	12	1		11
Тема 3. Організація як система	12	4	2	6	12	1		11
Тема 4. Організація як процес	10	2	2	6	12	1		10
Тема 5. Теоретичні засади організації як об'єкта управління	10	2	2	6	12	1		10
Разом за модулем 1	60	16	12	30	60	5	2	53
МОДУЛЬ 2								
Методичні аспекти створення та функціонування ефективної організації								
Тема 6. Організаційне проектування	14	4	4	6	12	1	2	11
Тема 7. Структура організації як чинник забезпечення її ефективності	12	4	2	6	12	1		11
Тема 8. Організаційна культура	12	4	2	6	12	1		10
Тема 9. Інформаційно-аналітичні технології в організації	12	4	2	6	12	1		10
Тема 10. Ефективність діяльності організації	12	4	2	6	12	1		11
Разом за модулем 2	62	20	12	30	60	5	2	63
Разом за семестр	120	36	24	60	120	10	4	106

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Предмет, методологія, завдання теорії організації	4	2
2	Тема 2. Загальна характеристика організації	2	
3	Тема 3. Організація як система	2	
4	Тема 4. Організація як процес	2	
5	Тема 5. Теоретичні засади організації як об'єкта управління	2	
6	Тема 6. Організаційне проектування	4	2
7	Тема 7. Структура організації як чинник забезпечення її ефективності	2	
8	Тема 8. Організаційна культура	2	
9	Тема 9. Інформаційно-аналітичні технології в організації	2	
10	Тема 10. Ефективність діяльності організації	2	

6.4. Самостійна та індивідуальна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Предмет, методологія, завдання теорії організації	6	11
2	Тема 2. Загальна характеристика організації	6	11
3	Тема 3. Організація як система	6	11
4	Тема 4. Організація як процес	6	10
5	Тема 5. Теоретичні засади організації як об'єкта управління	6	10
6	Тема 6. Організаційне проектування	6	11
7	Тема 7. Структура організації як чинник забезпечення її ефективності	6	11
8	Тема 8. Організаційна культура	6	10
9	Тема 9. Інформаційно-аналітичні технології в організації	6	10
10	Тема 10. Ефективність діяльності організації	6	11
	Разом	60	106

6.5. Індивідуальні завдання

Модуль 1

Концептуальні та методологічні засади теорії організації

1. Роль організації в розвитку суспільства.
2. Місце теорії організації в системі наукових знань.
3. Об'єкт і предмет теорії організації.
4. Методи пізнання теорії організації, їх характеристика.
5. Функції теорії організації.
6. Основні етапи еволюції теорії організації, їх принципова відмінність.
7. Основні напрями розвитку теорії організації.
8. Особливості наукових шкіл в розвитку теорії організації.
9. Характеристика принципів організації А. Файоля.
10. Зміст бюрократичного підходу М. Вебера.
11. Роль людського фактора в теорії організації (Е. Мейо і Хотторнські експерименти)
12. Сутність "цілеспрямованих" організацій Ч. Бернарда.
13. Характеристика теорій "Х-У" Д. Макгрегора.
14. Модель "смітника" Р. Сайерта?
15. Характеристика напрямків сучасної теорії організації.
16. Основні положення класичної моделі організації
17. Особливості неокласичної моделі організації.
18. Характерні риси інституційної моделі організації.
19. Умови, які зумовили зародження системної моделі організації.
20. Тектологія Богданова як перша змістовна композиційна модель теорії організації.
21. Тектологія Богданова як прототип змістовної теорії систем та початків системного аналізу.
22. Організаційні парадигми 50-60 років ХХ століття.
23. Характеристика організації як системи бізнес-процесів (бізнес-системи).
24. Сутність поняття "організація". Чому організацію називають універсальною?
25. Підходи що існують до розуміння організації.
26. Основні властивості організації.
27. Специфічні властивості організації.
28. Класифікація принципів організації.
29. Загальні принципи організації та їх роль в управлінні організацією.
30. Характеристика часткових і ситуативних принципів організації.
31. Взаємозв'язок принципу відповідності цілей та ресурсів організації.
32. Класифікація законів організації.
33. Сутність і зміст закону синергії. Основні показники ефекту синергії.
34. Сформулюйте закон розвитку організації.

35. Прояв закону самозбереження в різних системах — соціальних та біологічних.
36. Параметри впливу на рівень самозбереження організації.
37. Сутність закону розвитку.
38. Суть часткових законів організації.
39. Специфічні закони організації та їх зміст.
40. Характеристика змісту закону інформованості-впорядкованості.
41. Обумовленість єдності аналізу та синтезу в організації.
42. Сутність закону соціальної гармонії.
43. Взаємозв'язок законів організації.
44. Спільне та відмінне між поняттями “організація” і “система”.
45. Сутність системного підходу до організації.
46. Системні властивості, якими володіє організація.
47. Сутність життєвого циклу організації.
48. Стадії життєвого циклу організації.
49. Сутність соціальної системи та основні її структурні елементи.
50. Рівні соціальних систем а їх характеристика.
51. Сутність організації як соціальної системи (Що таке соціальна організація?)
52. Основні цілі соціальних організацій.
53. Залежність, яка характеризує сутність соціальної організації.
54. Поняття внутрішнього середовища організації та його елементи.
55. Цілі організації та їх класифікація.
56. Структура організації, взаємозв'язок структури організації, розподілу праці в ній та сфер контролю.
57. Завдання організації та чинники їх формування.
58. Технологія як складова внутрішнього середовища.
59. Характеристика “діаманту” Г. Лівітта.
60. Внутрішні змінні згідно підходу “7-S”.
61. Підхід до формування внутрішнього середовища Д. Бодді і Р. Пейтона.
62. Підсистеми внутрішнього середовища організації та роль в їх функціонуванні управлінської підсистеми.
63. Чинники зовнішнього середовища, що впливають на сучасну організацію.
64. Відмінність між чинниками прямого та опосередкованого впливу ЗС.
65. Характеристики стану (розвиненості) зовнішнього середовища організації.
66. Підходи, що використовуються при аналізі зовнішнього середовища.
67. Характеристика сутності ПЕСТ-аналізу для оцінки чинників макросередовища організації.
68. Взаємозв'язок між внутрішніми та зовнішніми чинниками організації.
69. Основні підходи до класифікації організацій.
70. Особливості еволюції соціально-економічних систем.
71. Характеристика статичного та динамічного стану організації.
72. Принципи статичного стану організації.
73. Характеристика принципів динамічного стану організації.
74. Характеристика статичного режиму роботи організації. Умови для розгляду організації як статичної.
75. Сутність стану організаційної стагнації.
76. Поняття динамічної організації.
77. Чинники що визначають динаміку розвитку організації.
78. Зв'язок між поняттям стійкості організації та її динаміки.
79. Протиріччя соціальної організації, чинники та їх характеристика.
80. Характеристика організації як системи процесів.
81. Сутність понять “організація” та “управління” та співвідношення між ними.
82. Роль управління всередині організації.
83. Управління процесом взаємодії організації із зовнішнім оточенням.
84. Характеристика процесу здійснення управління організацією.
85. Сутність системи управління організацією та її елементи.

86. Елементи організації що є об'єктом управлінської діяльності.
87. Суб'єкт управлінської діяльності та ролі які він виконує в організації.
88. Принципи, що характеризують організацію як керовану систему.
89. Поняття менеджменту організації.
90. Інструменти реалізації менеджменту організації.

Модуль 2

Методичні аспекти створення та функціонування ефективної організації

1. Сутність організаційного проектування.
2. Характеристика існуючих підходів до розуміння організаційного проектування.
3. Цілі організаційного проектування.
4. Принципи організаційного проектування.
5. Сутність системного підходу до організаційного проектування.
6. Сутність механістичного підходу до проектування організаційних структур.
7. Сутність органічного підходу до проектування організаційних структур.
8. Стадії процесу організаційного проектування та їх зміст.
9. Основні методи організаційного проектування.
10. Ситуаційні чинники проектування організації.
11. Взаємозв'язок між стратегією організації та організаційним дизайном.
12. Поняття структури організації.
13. Принципи побудови структури організації.
14. Елементи з яких складається організаційна схема організації.
15. Поняття формальної та неформальної організаційної структури.
16. Елементи структури організації.
17. Характеристика зв'язків між елементами структури організації.
18. Характеристика концепції організаційних структур.
19. Сутність ситуативної теорії організаційних структур.
20. Характеристика концепції побудови структури організації за Лоуренсом-Лоршем.
21. Підходи до формування організаційної структури.
22. Характеристика простої структурної форми організації.
23. Поняття механістичної бюрократії та її основні риси.
24. Сутність дивізійних структур.
25. Особливості адхократичного дизайну.
26. Нові підходи до побудови організації (проектна, мережева, віртуальна).
27. Характеристика проектної структури організації.
28. Сутність мережевої структури організації.
29. Складність як характеристика організаційної структури.
30. Сутність формалізації як характеристики організаційної структури.
31. Переваги та недоліки централізованого та децентралізованого типів організаційної структури.
32. Поняття організаційної культури.
33. Структурні елементи організаційної культури та їх зміст.
34. Характеристика рівнів організаційної культури.
35. Зміст основних властивостей організаційної культури.
36. Суб'єктивні та об'єктивні елементи організаційної культури.
37. Функції організаційної культури стосовно внутрішнього та зовнішнього середовища організації.
38. Класифікація організаційної культури.
39. Характерні риси сильної та слабкої організаційних культур.
40. Зміст абетки корпоративної культури У. Холла.
41. Типологія організаційних культур Ч. Хенді.
42. Характеристика видів організаційної культури за У. Оучі.
43. Культура ставлення до жінок як важливий елемент організаційної культури.
44. Характеристика методів підтримки культури організації.

45. Методи зміни організаційної культури.
46. Інформація в організації як чинник забезпечення її ефективності. Сутність управлінської інформації.
47. Характеристика технології інформаційної діяльності в організації.
48. Основні етапи еволюції технологій інформаційної діяльності в організації. Характеристика інформаційних технологій, що застосовувалися в “конторі писаря”.
49. Основні риси “електронного офісу”.
50. Аналітичні методи отримання інформації.
51. Класифікація інформаційних технологій в організації.
52. Сутність інформаційної системи організації та її підсистеми.
53. Побудова інформаційних систем організації на основі застосування мережових технологій.
54. Місце інформаційних технологій в організаційній культурі.
55. Поняття ефективності діяльності організації.
56. Умови визнання організації ефективною.
57. Охарактеризуйте модель ефективності діяльності організації.
58. Чинники що визначають ефективність організації.
59. Критерії організаційної ефективності та види ефектів.
60. Характеристика алгоритму оцінки ефективності діяльності організації.
61. Характеристика методики оцінки ефективності організаційних систем.
62. Характеристика критеріїв оцінки ефективності організаційних систем.
63. Критерії (показники) оцінки ефективності організаційної структури.

6.6. Контрольні питання для самодіагностики

Модуль 1

Концептуальні та методологічні засади теорії організації

1. У чому полягає роль організації в розвитку суспільства?
2. Охарактеризуйте місце теорії організації в системі наукових знань.
3. Назвіть об’єкт і предмет теорії організації.
4. Які методи пізнання використовує теорія організації? Коротко охарактеризуйте їх.
5. Які функції виконує теорія організації?
6. Назвіть основні етапи еволюції теорії організації. Яка їх принципова відмінність?
7. Назвіть основні напрями розвитку теорії організації. Які особливості властиві кожній науковій школі в розвитку теорії організації?
8. Охарактеризуйте принципи організації А. Файоля.
9. Що таке “місток” Файоля?
10. Який зміст бюрократичного підходу М. Вебера?
11. Які висновки дозволили зробити Е. Мейо результати проведення Хотторнських експериментів?
12. Що таке “цілеспрямовані” організації Ч. Бернарда?
13. Охарактеризуйте теорію “Х-У” Д. Макгрегора.
14. Який зміст моделі “смітника” Р. Сайерта?
15. Охарактеризуйте напрямки сучасної теорії організації.
16. Які основні положення класичної моделі організації?
17. В чому особливості неокласичної моделі організації?
18. Назвіть характерні риси інституційної моделі організації.
19. Визначте умови, які зумовили зародження системної моделі організації.
20. Дайте визначення поняття “організація”.
21. Чому організацію називають універсальною?
22. Які підходи існують до розуміння організації?
23. Що таке генезис організації? Назвіть його основні положення.
24. Що є первинним: організація як система чи організація як процес?

25. Що таке властивості організації?
26. Назвіть основні властивості організації.
27. Назвіть специфічні властивості організації.
28. Наведіть класифікацію принципів організації.
29. Які загальні принципи організації та їх роль в управлінні організацією?
30. Дайте характеристику часткових і ситуативних принципів організації.
31. Як проявляється принцип відповідності цілей та ресурсів організації?
32. Назвіть класифікацію законів організації.
33. Як формулюється закон синергії? Охарактеризуйте його зміст.
34. Назвіть основні показники ефекту синергії.
35. Сформулюйте закон розвитку організації.
36. Як виявляється закон самозбереження в різних системах — соціальних та біологічних?
37. Які параметри впливають на рівень самозбереження організації?
38. Наведіть формулювання закону розвитку.
39. У чому суть часткових законів організації?
40. Назвіть специфічні закони організації та розкрийте їх зміст.
41. Охарактеризуйте зміст закону інформованості-впорядкованості.
42. Чим обумовлена єдність аналізу та синтезу в організації?
43. Дайте формулювання закону соціальної гармонії.
44. Який взаємозв'язок законів організації?
45. Що загального і чим відрізняються поняття “організація” і “система”?
46. У чому полягає сутність системного підходу до організації?
47. Визначите доцільність розгляду організації як системи.
48. Якими системними властивостями володіє організація?
49. Що таке життєвий цикл організації.
50. Назвіть стадії життєвого циклу організації.
51. Що розуміється під соціальною системою? Назвіть її основні структурні елементи.
52. Охарактеризуйте рівні соціальних систем.
53. Дайте визначення організації як соціальної системи.
54. Що таке соціальна організація?
55. Чи можна автомобіль назвати соціальною організацією? Якщо так, то чому?
56. Назвіть основні цілі соціальних організацій.
57. Зобразіть залежність, яка характеризує сутність соціальної організації.
58. Чи можна ототожнювати соціальну організацію та колектив організації?
59. Що таке внутрішнє середовище організації. Назвіть його елементи.
60. Що таке цілі і які цілі бувають в організації?
61. Який взаємозв'язок структури організації та розподілу праці в ній?
62. Чому сфера контролю чинить істотний вплив на структуру організації?
63. Чому завдання розробляються відповідно до розподілу праці в організації?
64. Який вплив спеціалізації завдань на продуктивність?
65. Охарактеризуйте “діамант” Г. Лівітта.
66. Які внутрішні змінні виокремлюють в підході “7-S”?
67. Назвіть підсистеми внутрішнього середовища організації. Яку роль в їх функціонуванні відіграє управлінська підсистема?
68. Які чинники зовнішнього середовища впливають на сучасну організацію?
69. Яка відмінність між чинниками прямого та опосередкованого впливу?
70. Назвіть характеристики стану зовнішнього середовища організації?
71. Які підходи використовують при аналізі зовнішнього середовища?
72. Охарактеризуйте сутність ПЕСТ-аналізу для оцінки чинників макросередовища організації.
73. Чи існує взаємозв'язок між внутрішніми та зовнішніми чинниками організації?
74. Назвіть основні підходи до класифікації організацій.
75. Яка відмінність між приватними, комунальними та державними організаціями?
76. Що таке формальні і неформальні організації?
77. Охарактеризуйте зміст та особливості ділової організації.

78. Які особливості еволюції соціально-економічних систем?
79. Дайте визначення статичного та динамічного стану організації?
80. Назвіть принципи статичного стану організації.
81. Охарактеризуйте принципи динамічного стану організації?
82. Чим характеризується статичний режим роботи організації?
83. У яких випадках організацію можна розглядати як статичну?
84. Що відбувається в період стагнації?
85. Що таке динамічна організація?
86. Чим визначається динаміка розвитку організації?
87. Які пов'язані між собою поняття стійкості організації та її динаміки?
88. Назвіть та охарактеризуйте протиріччя соціальної організації.
89. Охарактеризуйте організацію як систему процесів.
90. Які процеси в організації носять інформаційний характер.
91. Наведіть приклади допоміжних процесів в організації.
92. Чи можуть управлінські процеси в організації бути основними.
93. Охарактеризуйте співвідношення понять "організація" та "управління".
94. Яку роль відіграє управління всередині організації?
95. Чи необхідно управляти процесом взаємодії організації із зовнішнім оточенням?
96. Охарактеризуйте процес здійснення управління організацією.
97. Що таке система управління організацією? Назвіть її елементи.
98. Які елементи в організації є об'єктом управлінської діяльності?
99. Хто є суб'єктом управлінської діяльності та які ролі він виконує в організації?
100. Назвіть принципи, що характеризують організацію як керовану систему.
101. Що таке менеджмент організації?
102. Назвіть елементи спеціального економічного інструментарію менеджменту.

Модуль 2

Методичні аспекти створення та функціонування ефективної організації

1. Що таке організаційне проектування?
2. Охарактеризуйте існуючі підходи до розуміння сутності організаційного проектування.
3. Назвіть принципи, на яких повинен базуватись процес організаційного проектування.
4. У чому полягає системний підхід до організаційного проектування?
5. Що таке організування?
6. У чому полягає сутність механістичного підходу до проектування організаційних структур?
7. Перерахуйте умови ефективного застосування механістичного підходу до проектування організаційних структур.
8. У чому полягає сутність органічного підходу до проектування організаційних структур?
9. Назвіть умови ефективного застосування органічного підходу до проектування організаційних структур.
10. Назвіть стадії процесу організаційного проектування та розкрийте їх зміст.
11. Назвіть та проаналізуйте основні методи організаційного проектування.
12. В чому сутність методу організаційного моделювання?
13. Назвіть ситуаційні чинники проектування організації.
14. Які типи ситуацій можуть виникати при проектуванні організації?
15. Охарактеризуйте взаємозв'язок між стратегією організації та організаційним дизайном.
16. Дайте визначення поняття структури організації
17. Охарактеризуйте принципи побудови структури організації.
18. З яких елементів складається організаційна схема організації?
19. Що таке формальна організаційна структура?
20. Що таке неформальна організаційна структура?
21. Наведіть приклади неформальних організаційних структур.
22. Назвіть елементи структури та зв'язки в організації.
23. Яка роль стратегічного центру в організації?

24. Охарактеризуйте концепції організаційних структур.
25. Чим відрізняються класична та сучасні концепції організаційних структур?
26. Дайте характеристику концепції побудови структури організації, яка базується на теорії диференціації та інтеграції Лоуренса-Лорша.
27. Назвіть підходи до формування організаційної структури.
28. Охарактеризуйте просту структурну форму організації.
29. Що таке механістична бюрократія?
30. Назвіть основні риси механістичної бюрократії.
31. Чим механістична бюрократія відрізняється від професійної бюрократії?
32. Назвіть особливості адхократичного дизайну.
33. Які існують нові підходи до побудови організації?
34. Дайте характеристику проектної структури організації.
35. Що таке мережева структура організації?
36. Чим відрізняється мережева структура організації від віртуальної організації?
37. Назвіть характеристики організаційної структури.
38. Що таке складність організаційної структури?
39. Назвіть переваги та недоліки централізованого та децентралізованого типів організаційної структури.
40. Що таке організаційна культура?
41. Перерахуйте структурні елементи організаційної культури та розкрийте їх зміст.
42. Охарактеризуйте рівні організаційної культури.
43. Розкрийте зміст основних властивостей організаційної культури.
44. Що таке неформальність організаційної культури?
45. Назвіть суб'єктивні та об'єктивні елементи організаційної культури.
46. Які функції виконує організаційна культура стосовно внутрішнього та зовнішнього середовища організації?
47. Охарактеризуйте адаптивну функцію організаційної культури.
48. Яким чином можна класифікувати організаційну культуру?
49. Назвіть риси сильної та слабкої організаційних культур.
50. Розкрийте зміст абетки корпоративної культури У. Холла.
51. Яку типологію організаційних культур запропонував Ч. Хенді?
52. Охарактеризуйте види організаційної культури, запропоновані У. Оучі.
53. Чому, на Вашу думку, культура ставлення до жінок є важливим елементом організаційної культури?
54. Охарактеризуйте методи підтримки культури організації.
55. Які існують методи зміни організаційної культури?
56. Чому культура організації з часом змінюється?
57. Які можливі підходи при зміні культури?
58. Охарактеризуйте інформацію в організації як чинник забезпечення її ефективності.
59. Що таке управлінська інформація?
60. Охарактеризуйте технології інформаційної діяльності в організації.
61. Назвіть основні етапи еволюції технологій інформаційної діяльності в організації.
62. Охарактеризуйте інформаційні технології, що застосовувалися в "конторі писаря".
63. Назвіть основні риси "електронного офісу".
64. Які існують аналітичні методи отримання інформації?
65. Як класифікуються інформаційні технології в організації?
66. Дайте визначення інформаційної системи організації.
67. Назвіть підсистеми інформаційної системи організації.
68. Які особливості побудови інформаційних систем організації на основі застосування мережевих технологій?
69. Розкрийте необхідність використання інформаційних технологій в організаційній культурі.
70. Охарактеризуйте найбільш поширені види інформаційних технологій, що використовуються при сильній організаційній культурі.
71. Дайте визначення поняття ефективності діяльності організації.

72. Коли організацію можна назвати ефективною?
73. Охарактеризуйте модель ефективності діяльності організації.
74. Чи може економічно ефективна організація бути соціально ефективною?
75. Які чинники визначають ефективність організації?
76. Назвіть критерії організаційної ефективності та види ефектів.
77. Охарактеризуйте алгоритм оцінки ефективності діяльності організації.
78. Дайте характеристику методики оцінки ефективності організаційних систем.
79. Охарактеризуйте критерії оцінки ефективності організаційних систем.
80. Які показники можуть використовуватися при оцінці ефективності організаційної структури?

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Аудиторії (навчально-лабораторний корпус, м.Ужгород, вул. Заньковецька, 89).

Наукова бібліотека (м.Ужгород, вул. Університетська, 14 <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/>).

Технічні засоби – персональні комп'ютери, планшети; мультимедійний проектор.

Програмне забезпечення – операційна система, пакет Microsoft Office.

Доступ до Інтернет.

Інформаційні технології та засоби онлайн навчання: Система електронного навчання Moodle <https://elearn.uzhnu.edu.ua/>, корпоративна мережа Google Meet , електронний репозитарій ДВНЗ «УжНУ» <https://dspace.uzhnu.edu.ua/>

Методичне забезпечення:

- Електронний конспект лекцій з дисципліни «Теорія організації»;
- Методичні рекомендації з курсу «Теорія організації» для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» освітнього рівня «Бакалавр». [Електронний ресурс] - Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 38 с.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Білявська Ю. В. Теорія організації : підручник / Ю. В. Білявська, Н. В. Микитенко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – 424 с. Електронний ресурс – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/d97060047a2af1aab20cdace41de3654.pdf>
2. Менеджмент і адміністрування: в 2 ч. — Ч. 1. — Історія менеджменту. Теорія організацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [О. В. Баєва, Л. В. Лазоренко, Н. І. Новальська та ін.]; за ред. О. В. Баєвої, Н. І. Новальської. — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. — 336 с.
3. Монастирський Г.Л. Теорія організації: підручник. 2-е видання, доповнене й перероблене. Тернопіль: “Крок”, 2019. 368 с.
4. Свидрук І.І. Теорія організації. Підручник /І.І.Свидрук, Ю.Б.Миронов, О.О.Кундицький – Львів : Новий Світ 2000 / 2021. – 176 с.
5. Теорія організації [Текст] : навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України” ; [уклад.: М. Л. Гончарова, Г. О. Мірошніченко]. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 134 с.

Додаткова література:

1. Бакуменко В.Д. Особливості публічного управління та адміністрування: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 256 с.
2. Баранівський В.Ф. Політологія: Підручник. К.: Національна академія управління, 2016. 236с.
3. «Менеджмент організацій»: навчальний посібник для студентів-магістрів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / Укладачі: Л.Є. Довгань, І.П. Малик, Г.А.Мохонько, М.В. Шкробот. – Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 271 с. Електронний ресурс – Режим доступу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22243/1/%D0%9C%D0%9E_2017.pdf
4. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. А. А. Мазаракі. — Харків: Фоліо, 2014. — 846 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuiv.gov.ua/>
2. Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>
3. Бібліотека ДВНЗ «УжНУ». URL: <http://www.lib.uzhnu.edu.ua/>
4. Нормативно-правова база України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Кабінет Міністрів України. Урядовий портал. URL: [http:// www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
7. Міністерство економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua>
8. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua/.